

Москванинг “Босмачи ҳаракатига қарши кураш” баҳонасида ўлдирган маҳаллий аҳоли сони

СССРнинг “Босмачи ҳаракатига қарши кураш” баҳонасида ўлдирган маҳаллий аҳоли сони ҳақида аниқ ва ягона расмий рақам йўқ. Совет архивлари бу мавзуда тўлиқ очиқ эмас, кўп рақамлар сиёсий сабаблар билан яширилган. Лекин тарихчилар берган ҳисоб-китоблар асосида тахминий диапазонни келтириш мумкин. Тарихчилар баҳоларига кўра қурбонлар сони

1920–1935 йиллар давомида Фарғона водийси, Бухоро, Хива, Сурхондарё ва Қорақалпоғистондаги босмачига қарши операцияларда:

100 мингдан 200 минггача маҳаллий аҳоли ҳалок бўлган (шу жумладан қарапайим деҳқонлар, аёллар ва болалар).

Юз минлаб одам СССР томонидан “қўрқитиш” ва “жазо” рейдлари пайтида отиб ташланган.

Дахшатлардан қочган 300–400 мингга яқин ўзбек, қирғиз, туркман аҳолиси Афғонистонга ва бошқа давлатларга чиқиб кетган.

Нима учун қурбонлар кўп бўлган?

1) Қизил Армиянинг “қамал ва ювиш” тактикаси
Қишлоқлар босмачини бермаса, қишлоқнинг ўзи “душманга ёрдам берувчи” деб ҳисобланиб тўлиқ йўқ қилинган.

2) Коллективлаштиришга қарши чиқишларни босиш

Босмачига қарши кураш баҳонасида деҳқон кўзғолонлари ҳам қаттиқ жиловланган.

3) “Сиёсий ишончсиз” қабила ва уруғлар

Айрим ҳудудларда бутун уруғлар босмачини қўллади деган гумон билан жазоланган.

Айрим ҳудудлар бўйича тахминий рақамлар

Ҳудуд	Тахминий ҳалок бўлганлар
-----	-----
Фарғона водийси	30–50 минг
Бухоро амирлиги собиқ ҳудудлари	20–40 минг
Хоразм (Хива)	10–20 минг
Сурхондарё – Афғонистон чегараси	15–25 минг
Қирғизистон ва Жиззах қирғоқлари	20 мингдан зиёд

Хулоса

СССР босмачиларга қарши курашни “инқилоб душманларини тутиш” деб атаган бўлса-да, амалда бу ҳаракат миллий-озодлик курашига айланган эди. Ва шу баҳона билан юз минлаб қурбонлар берилди.

Абу Муслим (профессор)